

7. Ювенальна юстиція: Навчальний посібник / Кол. авторів: Гусев А.І., Костова Ю.Б., Крестовська Н.М., Семікоп Т.Є., Терещенко І.Г., Шмеріга В.І.; За заг. ред. Крестовської Н.М. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. – 10 с.

Ключові слова: права дітей, ювенальна юстиція, суд, неповнолітні, ювенальне законодавство.

Key words: children's rights, juvenile justice, court, minors, juvenile law.

Ключевые слова: права детей, ювенальная юстиция, суд, несовершеннолетние, ювенальное законодательство.

ЛЮЛЬЧУК НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА

Національна академія внутрішніх справ,
кафедра цивільного права і процесу, аспірант

ПРАВОВА ПРИРОДА НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Право на правову допомогу є одним із невід'ємних прав людини, котре має конституційний характер як гарантована державою можливість кожної особи отримати правничу допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права [1].

Загальнотеоретичні аспекти права професійну правничу допомогу досліджувались у наукових працях таких вчених, як М.Антонович, О.Бандурка, О.Банчук, О.Гнатів, А.Грушицький, Д.Гудима, М. Демкова, С.Добрянський, Р.Кассен, В.Копейчиков, В.Котюк, М.Кузінс, Р.Куйбіда, В.Панченко, П.Рабінович, О.Скакун, Р.Титикало, Ю.Тодика, О.Юшкевич тощо. Втім правова природа надання правничої допомоги наразі досліджена недостатньо.

Слід зауважити, що з 02 червня 2016 року Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [2] було змінено статтю 59 Конституції України – слово «правову» замінено словами «професійну правничу». Тож на сьогодні стаття 59 Конституції України має наступний вигляд: «кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [3].

У 2017 році процесуальне законодавство України зазнало змін, які, серед іншого, передбачають запровадження аналогічного до конституційного юридичного поняття – «правнича допомога» [4]. За змістом відповідних статей, «правнича допомога» – це складне поняття, яке включає в себе різні види, одним з яких є професійна правнича допомога. Водночас, законодавство України містить визначення поняття «правова допомога», яке застосовується, зокрема, у нормах Законів України «Про безоплатну правову допомогу» [5] й «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6]. Втім слід констатувати, що поняття «право-

ва допомога» й «правнича допомога», так само, як і «юридична допомога» є синонімами.

В «Основних положеннях про роль адвокатів», прийнятих VIII Конгресом ООН із запобігання злочинам (1990 рік) під правом на юридичну допомогу розуміється: право на звернення за допомогою до адвоката за своїм вибором для підтвердження своїх прав і захисту на всіх стадіях кримінальної процедури (п. 1); право на юридичну допомогу бідних і незаможних людей (п. 3); право на консультацію про права та обов'язки (пп. а) п. 13); право на отримання допомоги клієнтом будь-яким законним способом та вчинення адвокатом правових дій для захисту інтересів клієнта (пп. б) п.13); право на отримання допомоги в судах, трибуналах та адміністративних органах (пп. в) п. 13) [7]. За змістом Резолюції Комітету міністрів Ради Європи «Про юридичну допомогу та консультації» від 2 березня 1978 року № (78) 8 поняття «юридична допомога» та «юридичні консультації» є рівнозначними, причому під юридичною допомогою слід розуміти: можливість особи використовувати або захищати свої права у будь-яких судах, компетентних виносити рішення у цивільних, торгових, адміністративних, соціальних чи податкових справах (п.1); усі витрати, понесені особою, якій надається юридична допомога, у ході захисту своїх прав, і, зокрема, гонорари адвокатів, мита, витрати на експертизу, відшкодування витрат свідків і витрати на переклад (п.2); звільнення від внесення затрат або депозиту на покриття судових витрат (п. 3). У свою чергу, поняття «юридична консультація» включає забезпечення особам, які перебувають в економічно несприятливому становищі, можливість одержання необхідної юридичної консультації з усіх питань, що можуть стосуватися їхніх прав та інтересів (п.12) [8]. За змістом статті 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [5], правнича допомога – це надання правових (правничих) послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення. У свою чергу, правові послуги – це надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, забезпечення захисту особи від обвинувачення, а також надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Отже, за своєю правовою природою правнича допомога становить надання послуг, причому, за змістом статті 131² Конституції України [3], такі послуги повинні бути професійними і надаватись виключно адвокатами у здійсненні представництва іншої особи в суді, а також захисту від кримінального обвинувачення. При цьому законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів і референдумів, у малозначних спорах, а також щодо представництва малолітніх або неповнолітніх осіб та осіб, визнаних судом недієздатними або дієздатність яких обмежена. Перехідними

положеннями до відповідних конституційних змін було передбачено поетапний алгоритм введення виключного представництва в суді як для адвокатів, так і для прокурорів залежно від рівня інстанції. Також, згідно з частиною 2 статті 60 Цивільного процесуального кодексу України [9], представником (не адвокатом) при розгляді спорів, що виникають із трудових відносин, і в малозначних справах може бути особа, яка досягла 18 років і має цивільну процесуальну дієздатність. Отже, правничі послуги надаються не тільки особами, що мають статус адвоката, але й іншими фаховими правниками та юридичними особами правничої спеціалізації.

Розвиток сфери надання правничих послуг в умовах сьогодення вимагає адекватного правового регулювання. Оскільки надання правничої допомоги за своєю правовою природою належить до категорії послуг і договірних відносин, регулювання відповідних правовідносин може здійснюватися відповідно до положень Глави 63 Цивільного кодексу України («Послуги. Загальні положення») [10], а також положеннями щодо договорів доручення, підяду тощо, якщо це не суперечить закону, а також особливостям предмета договору. Втім застосування даних норм до договору про надання правничої допомоги видається досить складним внаслідок особливостей його предмета, який може представляти послуги як юридичного характеру в інтересах замовника (судове представництво), так і послуги фактичного характеру (консультування а, складання процесуальних документів, ведення перемовин тощо). Не менш складним видається питання щодо контролю якості правничих послуг, зокрема, застосування до договорів про надання правничої допомоги положень законодавства про захист прав споживачів, та підстав юридичної відповідальності за надання правничої допомоги неналежної якості.

Так, оскільки юридичною підставою цивільно-правової відповідальності виступає її закріплення в нормах цивільного права, з метою створення реальних можливостей реалізації цивільно-правової відповідальності за неналежне надання правової допомоги, у законодавстві повинні бути закладені правові засади застосування відповідальності та встановлені гарантії її застосування. Зокрема, сторони за договором надання правничої допомоги повинні мати у своєму розпорядженні достатні майнові можливості, які б створювали гарантії застосування відповідальності у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання. Важливим є також питання і страхування майнової відповідальності правників, щодо якого доцільно запровадити обов'язковість.

Список використаної літератури:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя І.В. щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу, N 1-23/2009) від 30.09.2009 р.: [Електронний ресурс]. – Режим дос-

- тупу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09/ed20140302/sp:max20> (дата звернення 02.04.19)
2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> (дата звернення 02.04.19)
 3. Конституція України від 28.06.1996 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр (дата звернення 02.04.19)
 4. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.17 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19> (дата звернення 02.04.19)
 5. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення 02.04.19)
 6. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. (в редакції від 05.01.2017 р.): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення 01.04.19)
 7. Основні положення про роль адвокатів: прийнята VIII Конференцією ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_835 (дата звернення: 01.04.2019).
 8. Резолюція (78) 8 Комітету міністрів Ради Європи про юридичну допомогу та консультації від 02.03.1978 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_132 (дата звернення 02.04.19)
 9. Цивільний процесуальний кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 02.04.19)
 10. Цивільний кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 02.04.19)

Ключові слова: права людини, право на правову допомогу, юридичні послуги, договір про надання правничої допомоги.

Ключевые слова: права человека, право на правовую помощь, юридические услуги, договор о предоставлении правовой помощи.

Key words: human rights, the right to legal aid, legal services, the contract on the provision of legal assistance.